

Bijlage 1: Begaafdheidskenmerken

Het is moeilijk om te spreken over dé eigenschappen van (hoog)begaafde leerlingen, omdat ook deze kinderen uniek zijn. Hun eigenschappen kunnen onderling erg verschillen en soms zelfs tegenovergesteld zijn. Zo is bijvoorbeeld de ene (hoog)begaafde leerling op sociaal gebied erg sterk, terwijl een andere (hoog)begaafde leerling juist erg op zichzelf is gericht. De ene (hoog)begaafde leerling toont zicht bijvoorbeeld erg leergierig, terwijl een andere (hoog)begaafde leerling door een inadequaat onderwijsaanbod het plezier in leren misschien verloren heeft en dit niet (meer) laat zien.

Hieronder staat een overzicht van veel voorkomende eigenschappen, zoals die in de literatuur genoemd worden. Een (hoog)begaafde leerling hoeft niet alle eigenschappen in onderstaand overzicht te bezitten. Het omgekeerde is ook het geval: als iemand één of meerdere van deze gedragsaspecten vertoont, hoeft dit niet automatisch te betekenen dat hij/zij (hoog)begaafd is.

Kenmerken van (hoog)begaafde leerlingen		
1.	Hoge intelligentie	(Hoog)begaafde leerlingen beschikken over hoge intellectuele capaciteiten. Een hoge score op een intelligentietest (IQ > 130) of hoge prestaties op andere test is hiervan een indicatie.
2.	Vroege ontwikkeling	(Hoog)begaafde leerlingen zijn geestelijk vroegrijp en worden gekenmerkt door een ontwikkelingsvoorsprong. Zij kunnen meestal op vroege leeftijd al lezen, praten, schrijven en hebben een vroege ontwikkeling van getalbegrip. Hierdoor kunnen zij zich gemakkelijk leerstof uit hogere leerjaren eigen maken. Ook stellen zij op jonge leeftijd al levensbeschouwelijke vragen en denken zij al vroeg na over de zin van het leven.
3.	Uitblinken op één of meerdere gebieden	Een bijzondere begaafdheid kan tot uitdrukking komen in motorische, sociale, artistieke en intellectuele vaardigheden. Vaak treden deze begaafdheidsvormen gecombineerd op en blinken (hoog)begaafde leerlingen uit in meerdere gebieden, zoals bijvoorbeeld in taal en wiskunde. (Hoog)begaafde leerlingen hebben op taalgebied een grote woordenschat en vertonen een zeer goed en adequaat woordgebruik.
4.	Gemakkelijk kunnen leren	(Hoog)begaafde leerlingen hebben over het algemeen een zeer goed geheugen en kunnen hierdoor goed informatie onthouden en verwerken. Zij begrijpen nieuwe leerstof dan ook aanzienlijk sneller dan gemiddelde leerlingen en zijn daardoor sneller klaar met opdrachten en huiswerk. Hierdoor hebben zij vaak een leertempo dat beduidend hoger is dan het tempo van de gemiddelde leerling.
5.	Goed leggen van (causale) verbanden	(Hoog)begaafde leerlingen kunnen gemakkelijk (causale) verbanden leggen en hebben hierover een goed overzicht.
6.	Het makkelijk kunnen analyseren van problemen	(Hoog)begaafde leerlingen zijn snelle probleemanalyseerders. Zij kunnen snel vaststellen wat de aard van een probleem is. Daarnaast zijn (hoog)begaafde leerlingen vaak vindingrijk in het ontwikkelen van eigen oplossingsmethoden. Dit kan soms problemen opleveren als zij zich een verkeerde oplossingsmethode hebben aangeleerd, omdat zij deze methode moeilijk weer los kunnen laten.
7.	Het maken van grote denksprongen	Een (hoog)begaafde leerling maakt grotere leerstappen en heeft daarom minder tijd nodig.

8.	Voorkeur voor abstractie	(Hoog)begaafde leerlingen kunnen goed abstract denken. Zij generaliseren gemakkelijker dan hun andere klasgenoten en hebben een goed overzicht van de kennisgehelen. Zij hebben geen behoefte aan concretisering van de lesstof door het gebruik van voorbeelden.
9.	Hoge mate van zelfstandigheid	(Hoog)begaafde leerlingen willen liever niet geholpen worden en geven de voorkeur aan zelfstandig werken. Bij het werken in groepsverband vertoont de (hoog)begaafde leerling veel initiatief en neemt hij/zij vaak de leiding. Bovendien wil de leerling dingen graag op zijn/haar eigen wijze doen, zoals het zelf bedenken van een methode voor het uitrekenen van sommen.
10	Brede of juist specifieke interesse / hoge motivatie / veel energie	Het is belangrijk dat het onderwerp van de opdracht de leerling interesseert. Bij (hoog)begaafde leerlingen is namelijk het kunnen een voorwaarde, maar het willen van even groot belang. Als het onderwerp aansluit bij de interesse van de leerling, dan is motivatie verzekerd. Er is aangetoond dat talent pas doorzet als de leerlingen plezier beleven aan de (leer)activiteiten. Een kenmerk van (hoog)begaafde leerlingen is dat zij zeer leergierig zijn. Als een onderwerp de leerling interesseert dan pluist hij het onderwerp vaak tot op de bodem uit. Maar het tegenovergestelde geldt ook: als een (hoog)begaafde leerling geen interesse heeft voor een bepaald onderwerp, dan kan hij moeilijk de motivatie opbrengen om zich erin te verdiepen.
11	Creatief/origineel	In de opdrachten laten (hoog)begaafde leerlingen vaak zien dat zij originele en creatieve ideeën en/of oplossingen hebben. Zij maken onverwachte zijsprongen en hebben grote verbeeldingskracht.
12	Perfectionistisch	(Hoog)begaafde leerlingen zijn perfectionistisch aangelegd. Zij houden niet van half werk.
13	Apart gevoel voor humor	(Hoog)begaafde leerlingen bezitten over het algemeen een apart gevoel voor humor.
14	Hoge mate van concentratie	(Hoog)begaafde leerlingen kennen een hoge mate van concentratie en hebben daarbij een langere aandachtsspanne dan de gemiddelde leerlingen.

Bron: Site SLO hoogbegaafdheid

Bijlage 2: Onderpresteerders

(Hoog)begaafde leerlingen beschikken over de potentie om hoge prestaties te leveren. Toch komt dit niet altijd tot uiting. Kennis van mogelijke kenmerken van (hoog)begaafde onderpresteerders is daarom van belang ten behoeve van de signalering van deze leerlingen.

Wetende dat (hoog)begaafde leerlingen goed en snel kunnen leren, verwacht je eigenlijk dat er op school weinig tot geen problemen zullen optreden. Dat geldt echter niet voor alle (hoog-)begaafde leerlingen. Omdat zij in het huidige onderwijs vaak niet op niveau worden aangesproken, lopen ze een groot risico om gedemotiveerd te raken, met gedragsproblemen en onderpresteren als gevolg (Doornekamp, Drent en Bronkhorst, 1999). Het is dan ook belangrijk deze leerlingen zo snel mogelijk te signaleren, zodat deze problemen zoveel mogelijk voorkomen en opgelost kunnen worden.

Kenmerken van (hoog)begaafde onderpresteerders		
1.	Grote en uitzonderlijke kennis	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen hebben vaak kennis die nog niet in de groep is behandeld en een grote algemene ontwikkeling.
2.	Grote interesse	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen hebben op veel gebieden belangstelling en ze houden ervan om dingen te onderzoeken, bijvoorbeeld door in hun vrije tijd veel te lezen of op een andere manier informatie te verzamelen. Als een onderwerp (dat vaak wat moeilijker is) hun interesse heeft, begrijpen en onthouden ze veel.
3.	Wisselend schoolwerk (bekijken in relatie tot kenmerk 7)	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen laten vaak wisselend schoolwerk zien: afnemende prestaties (zie kenmerk 7) maar bij ingewikkelde vragen juist wel het goede antwoord weten, mondeling beter presteren dan schriftelijk en beter uit de verf komen bij individueel onderwijs op maat dan bij het regulier groepsonderwijs.
4.	Positief thuiswerk	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen werken thuis vaak verder aan zelfgekozen schoolprojecten en ontwikkelen thuis op eigen initiatief allerlei activiteiten.
5.	Grote verbeelding	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen hebben vaak een levendige, grote verbeelding en zijn creatief.
6.	Hoge mate van sensitiviteit	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen geven vaak blijk van een enorme sensitiviteit: ten opzichte van zichzelf, maar ook van anderen.
7.	Afnemende schoolprestaties (bekijken in relatie tot kenmerk 3)	Opvallend is dat de schoolprestaties van onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen afnemen; ze presteren (vooral in schriftelijk werk) beneden niveau, in elk geval beneden hun eigen niveau, maar soms zelf ook beneden groepsniveau. Vaak schrijven ze slordig, houden ze niet van instampen en inprenten, missen ze leerinhouden en instructiemomenten en zijn ze slechts selectief enthousiast: wel voor nieuwe onderwerpen, niet voor uitwerkingen.
8.	Negatief gedrag	In de klas vertonen onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen vaak negatief gedrag; ze zijn lastig en onaangepast, vragen steeds om aandacht, vervelen zich, dromen weg en wijzen pogingen van de leraar om zich aan de groepsnormen te conformeren, af.

9.	Haperende sociaal-emotionele ontwikkeling	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen zijn vaak ontevreden over zichzelf en de verrichte werkzaamheden, vermijden nieuwe activiteiten uit angst voor mislukking, hebben minderwaardigheidsgevoelens, zijn wantrouwend of onverschillig en doen niet graag mee aan groepsactiviteiten, zijn minder populair bij leeftijdsgenootjes en zoeken vriendjes onder gelijkgestemden.
10.	Geringe taakgerichtheid	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen zijn vaak weinig taakgericht. Ze hebben een laag werktempo, hebben hun huiswerk vaak niet af, stellen zichzelf onrealistische doelen, zijn snel afgeleid, vergeetachtig en/of impulsief, hebben geen duidelijk leertraject voor ogen, hebben een korte spanningsboog, voelen zich hulpeloos, willen niet geholpen worden en willen zelfstandig zijn.
11.	Negatieve houding	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen hebben vaak een wisselende motivatie, hebben een hekel aan routine, verzetten zich tegen autoriteit, nemen geen verantwoordelijkheid voor hun eigen daden en staan onverschillig of afwijzend tegenover de school.

Bron: Site SLO

Bijlage 3: Verrijken/verdiepen rekenonderwijs:

Groep	Kerdoelen	Verrijken	Verdiepen
3	Methode: Wereld in getallen Boek: 3a en 3b	Rekentijgers groep 3 Rekenmeesters 1	Plustaak rekenen
4	Methode: Wereld in getallen Boek: 4a en 4b	Rekentijgers groep 4 Rekenmeesters 2	Bolleboos getallen in de maak Bolleboos Mozaïeken Plustaak rekenen
5	Methode: Wereld in getallen Boek: 5a en 5b	Rekentoppers groep 5 Rekentijgers groep 5 Rekenmeesters 3	Bolleboos getallen in de maak Bolleboos doordenkertjes
6	Methode: Wereld in getallen Boek: 6a en 6b	Rekentoppers groep 6 Rekentijgers groep 6a en 6b Logische breinbrekers medium	Bolleboos doordenkertjes Somplextra deel 1 Topklassers wiskunde deel 1
7	Methode: Wereld in getallen Boek: 7a en 7b	Rekentoppers groep 7 Rekentijgers groep 7a en 7b Logische breinbrekers Large	Somplextra deel 2 en 3 Bolleboos breuken Bolleboos wiskunde van de kalender Bolleboos doordenkertjes Wisschriften Topklassers wiskunde deel 1 en 2
8	Methode: Wereld in getallen Boek 8 a en 8b	Rekentoppers groep 8 Rekentijgers groep 8a en 8b Logische breinbrekers XL ZIP informatieverwerking	Somplextra deel 2 en 3 Bolleboos breuken Bolleboos wiskunde van de kalender Bolleboos doordenkertjes Wisschriften Topklassers wiskunde deel 1 en 2
<p>Aanvullende materialen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Slagwerk rekenen (1 niveau hoger) - Denksportboekjes - Reken tuin - Smart games - enz. 			

Bijlage 4: Voorbeeld Werkplan Plusklas

Werkplan van _____

Groep _____

Startdatum _____

Logo school / plusklas

Oriëntatie op het onderwerp:	
Wat wil ik leren? (Mijn persoonlijke leerdoelen)	1. 2. 3.
Wat ga ik uitwerken? (Mijn onderwerp)	
Mijn hoofdvraag is?	
Mijn deelvragen zijn? (Kan je met deze deelvragen de hoofdvraag beantwoorden?)	1. 2. 3.
Wat wordt het resultaat? Vorm een idee van wat je wilt gaan bereiken (denk ook aan de vorm waarin)	

Beschrijf kort wat je gaat doen / gedaan hebt:

	Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag
Week 1					
Week 2					
Week 3					
Week 4					
Week 5					
Week 6					
Week 7					
Week 8					
Opmerkingen:					

Afsluiting:

Heb ik antwoord gekregen op mijn vragen? Zo niet hoe kwam dat?

1. Ja / nee

---

2. Ja / nee

---

3. Ja / nee

Plak hieronder de tips en tops die je gekregen hebt na je presentatie, of niet het aan je plan vast:

Tips: (wat kan ik nog leren?)

Tops: (wat kan ik al goed?)

Op de volgende tip ga ik het volgende project extra letten:

Bijlage 5: DVL Doelen en vaardigheden lijst

Leren leren

Werkhouding	Werken volgens plan	Manieren van leren
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Ik geef aan wat ik wil leren en waaraan ik wil werken ☐ Ik zet me in voor taken die ik moet uitvoeren ☐ Ik zet door wanneer iets niet direct lukt ☐ Ik houd mijn aandacht er goed bij als dat nodig is ☐ Ik werk zelfstandig als dat nodig is ☐ Ik zorg dat mijn werk er netjes en verzorgd uitziet ☐ Ik vraag op tijd hulp als ik ergens zelf niet uit kom ☐ Ik waardeer het leerproces ook als het resultaat tegenvalt 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Ik formuleer leerdoelen voor mezelf ☐ Ik verken een onderwerp voor ik ermee aan de slag ga ☐ Ik weet welke stappen ik moet zetten en hoe ik deze moet uitvoeren ☐ Ik zorg dat ik het belangrijkste af heb voor de tijd om is ☐ Ik houd me aan mijn planning en stel deze bij als dat nodig is ☐ Ik kijk achteraf of mijn planning goed was of wat bet kan 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Ik weet welke manieren van leren er zijn en welke manier mijn voorkeur heeft ☐ Ik zet de meest geschikte manier van leren in ☐ Ik verzamel geschikte informatie op verschillende manieren ☐ Ik bewaar informatie om het later te kunnen gebruiken ☐ Ik laat zien wat ik geleerd heb ☐ Ik licht mijn antwoorden toe en laat zo zien dat ik het begrijp ☐ Ik controleer of mijn leervraag voldoende beantwoord is

Leren denken

Analytisch denken	Creatief denken	Kritisch denken
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Ik herken verschillen en overeenkomsten tussen dingen ☐ Ik zie het verband tussen waardoor iets komt (de oorzaak) en het gevolg ervan ☐ Ik zie de relatie tussen verschillende onderdelen binnen het grote geheel ☐ Ik maak ingewikkelde problemen gemakkelijker door ze op te delen in kleinere problemen 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Ik ontdek nieuwe vragen of problemen ☐ Ik bedenk meerdere oplossingen voor een vraag of probleem ☐ Ik bedenk originele oplossingen voor een vraag of probleem ☐ Ik bedenk hoe ik bestaande ideeën in een nieuwe situatie kan toepassen ☐ Ik zet ideeën om in praktische oplossingen ☐ Ik neem afstand van een probleem om het even op me in te laten werken 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Ik ga na of mijn veronderstellingen kloppen ☐ Ik controleer of nieuwe informatie klopt en overeenkomt met informatie die ik al heb ☐ Ik onderscheid feiten van meningen en betrouwbare van niet betrouwbare bronnen ☐ Ik neem bij het vormen van mijn mening verschillende perspectieven mee ☐ Ik gebruik criteria om een mening te vormen ☐ Ik onderbouw mijn mening met argumenten ☐ Ik vraag door tot ik het echt begrijp ☐ Ik kies uit verschillende oplossingen de meest geschikte

Leren (voor het) leven

Inzicht in jezelf	Omgaan met anderen
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Ik ben trots op mijzelf en mijn werk ☐ Ik weet waar ik goed en minder goed in ben ☐ Ik maak gebruik van mijn sterke kanten en blijf ook werken aan dat waar ik minder goed in ben ☐ Ik doe de dingen zo goed mogelijk maar stel mijn eisen/doelen niet té hoog ☐ Ik vind het niet erg als ik niet meteen weet hoe iets moet of als iets niet meteen lukt ☐ Ik ga goed om met kritiek en flexibel met tegenslagen en begrijp dat ik hier iets van kan leren ☐ Ik weet wat ik wil en kies daar ook voor	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Ik blijf mijzelf in een groep: anderen kunnen aan mij zien en van mij horen wat ik ergens van vind en hoe ik me voel ☐ Ik houd rekening met de regels die voor de groep belangrijk zijn ☐ Ik werk samen met anderen als we samen meer kunnen bereiken dan alleen ☐ Ik maak anderen enthousiast om samen ergens een succes van te maken ☐ Ik verdeel de taken samen met anderen op een manier die voor iedereen goed werkt ☐ Ik ben in staat in samenwerking met anderen verschillende rollen en taken te vervullen ☐ Ik zie en begrijp goed hoe anderen ergens tegenaan kijken vanuit hun beleving ☐ Ik luister goed naar de ideeën van anderen en verdedig mijn eigen ideeën ☐ Ik geef kritiek op een manier zodat de ander er ook iets aan heeft ☐ Ik presenteer de resultaten van mijn werk aan anderen op een manier die past bij mij én bij het doel van dat moment

Bron: Site SLO